बुक-पोस्ट प्रकाशित सामग्री

गुरुकुल पत्रिका । प्रह्लाद । आर्य भट्ट

रजि० संख्या एल० १२७७

सेवा में,

व्यवसाय प्रबन्धक
गुरुकुल काँगड़ी विश्वविद्यालय
हरिद्वार

(1) बुद्धि स्तुशंसाय: तदभावा प्रकराधीस्तत्प्रकरा

संशाय प्रदर्शयति रकारिच नरोवास्याणुवैत्यादि

पेज = 1

= 27 × 11 × 0.1 c.m.

8

(2) विषय - व्याकरण

- 23 × 11 × 0.1 c.m.

पेज = 2

देशोइति वालिंकट पारस्येननादेश इत्येवतय

इतितात्पर्य गोमामित्यादौन क्षयेदा

(3) पेज = 1

= 26 × 10 × 0.1 c.m.

मंगलकपापालिकायाकुशाकाशादि निर्मिता

अन्याकितीयाजेहुलेय शीलस्य मंगल पालिका

९

बुद्धिस्तु संशयः तदभावाप्रकारा धीस्तत्प्रकारा तु निश्चयः २९ संशयो मतिर्या
स्यादेकत्राभावभावयोः साधारणादिधर्मस्य ज्ञानं संशयकारणं ३० दो
षोऽप्रमायाजनकः प्रमायास्तु गुणो भवेत् पित्तदूरत्वादिरूपो दोषो नाना
विधो मतः ३१ प्रत्यक्षे तु विशेष्येण विशेषणवता समं सन्निकर्षो गुणस्तु स्या
[illegible]दथ त्वनुमितौ गुणः ३२ पक्षे साध्यविशिष्टे तु परामर्शो गुणो भवे
त् शक्ये सादृश्यबुद्धिस्तु भवेदुपमितौ गुणः ३३ शाब्दबोधे योग्यतायास्ता
त्पर्यस्याथवा प्रमा गुणः स्याद्भ्रमभिन्नं तु ज्ञानमत्रोच्यते प्रमा ३४ अथ
वा तत्प्रकारं यत् ज्ञानं तद्विशेष्यकं तत्प्रमा न प्रमा नापि भ्रमः स्यान्नि
र्विकल्पकं ३५ प्रकारतादिशून्यं हि सम्बन्धानवगाहि तत् प्रमात्वं न स्वतो

२

वनु देशि कं २१ परत्वं मूर्त्तं सं योगा मू यस्त्व ज्ञा न तो भवेत अपरत्वं तद न्य त्व बुद्धितः स्यादितीरितं २२ तयोर समवायो तु दिक् सं योगा ज्ञ दा श्रयो दिवा कर परि स्पंद भू यस्त्व ज्ञा न तो भवेत २३ परत्वम परत्वं तु तस्य चान्यत्व बुद्धि तः अत्र असमवायी स्यात्संयोगः काल पिंडयोः २४ अपेक्षा बुद्धि नाशेन ना शस्ते षामुदाहृतः बुद्धेः प्रपंचः प्रागेव प्रायशो विनिरूपितः २५ अथाव शिष्टो प्यपरः प्रकारः परिकीर्त्यते अप्रमा च प्रमा चेति ज्ञानं द्विविधमि ष्यते २६ तच्छून्ये तन्मतिर्या स्यादप्रमा सा निरूपिता तत्प्रपंचो विपर्या स संशया दिः प्रकीर्तितः २७ आद्यो देहात्म बुद्धिः स्याच्छंखादौ पीत ताम तिः भवेन्निश्चय रूपा या संशयो प्रदर्श्यते २८ किंस्विन्नरो वा स्थाणुर्वेत्यादि

देशः इति वार्त्तिकस्यारंभेननानादेश इत्येवमर्थम् उचितः । त्वपि वाच्यम् नेत्यमितरति इयमपि
न इति किंचिन्नर्थं तस्य लोप इति सूत्रभाष्ये उच्चारणार्था नामपीत्संज्ञकत्वसमासयाष्टमकत्वा
त् स्वरितत्वादर्शनादिति ननैतः स्वरितत्वे पिनाग्नाविति त्रस्वरितत्वश्रवणमग्निशा
व्दस्यान्त्योदात्तत्वेनैकादेश उदात्तेनेत्यनेनोदात्तत्वादिति चेन्न हल्ताबनुदात्तस्येत्यस्यत
त्रानुवर्तितत्वात् पोषनिघातेनौकारस्य स्वरितत्वमादायाग्निशाब्दस्य सर्वानुदात्तत्वाच्च
स्वरितत्वस्यान्नेतोदात्तपदेनग्रहणमनुदात्तस्वरितयोरित्यादौ स्वरितग्रहणात् उच्चार
णार्थानामित्संज्ञकत्वेपि आदेश उदकारस्थानिकत्वे निष्पन्नतकारस्य सत्वेनदित्वा
त दर्शनस्य उच्चारणार्थइत्यस्य च वर्णान्तरोच्चारणे सवस्यान्तेषामावारणार्थानन्तत्व
फलार्थइत्यर्थः अनपदभाष्ये औकारइतिमाग्निपत्यादिति प्रत्याख्याते नहितदपि

२

निगमश्लि नचङिन्विंशतेरिति लोपापत्तिः माष्यप्रामाण्येन ततस्तस्मात्समामनभियानादि
तिरिक्त अदिति अस्यपदयोरित्यादि दीर्घामाम्बृदिति भिन्नकालव्याहृत्यर्थतान्नप
शा०२ त्वसेतिभावः नचक्तादिदर्थस्येति प्रकरणेन समासवाचस्त्वानेन दायोपिवाचस्त्वे
२३ वाचास प्रतिपदविधानापष्ठीन समस्यत इति वार्तिकानुरोधेन नत्वतथाकल्पनेपी
दन्तथाकल्पनेमानाभावात् अनडुमिध्यतीति वैकल्पिकत्वमात्रेण वाचनिकमि
तितद्भावः सत्वाद्पूर्वक उत्वस्य माष्यास्पष्टत्वेनादाह अगहतेति इयमगतिकागतिः सो
ढे तिन्यासे लाघवाभावश्चद्वित्वसामर्थ्याद्धि लोपकल्पने गौरवञ्चेत्तस्माड्डयानसोऽन
ड० तद्वैकल्पिकत्वञ्चचिंत्यमेव भाष्यानन्तत्वात् इति प्रामाणिकाः चेनीति तस्मादिद्युत्तर
स्यजाग्र विनि ष्टितविधेयपराणासंभवश्चशब्दार्थः एकदेशविकृतन्यायेनेति स्याविव
वि

त्वस्योपलक्षणमिदम् अर्द्धायिकविकारेण प्रत्यभिज्ञाभावाच्छिन्नपुच्छश्ववद्दृष्टान्तमूलक
न्यायस्यात्राप्रवृत्तेरितिबोध्यम् प्रथमांतेनेति यद्यपितस्मादित्युत्तरस्येत्युक्ते षष्ठ्यंततापि
संभवति तथापिबहुष्वपदेषुविभक्तिविपरिणामकल्पनापेक्षयागौरवकल्लोपपद्याद्वेप
वार्थान्तरकल्पनमनुचितमितिभावः तदस्मिन्निति प्रत्यये यस्मात्सविहितस्तदादेरि
व त्युपस्थित्यातस्यहलङ्याभ्य इति विशेषणमितिहल् ङ्याब्वन्तान्नदादेः परस्येत्यर्थेनो
पसर्जनस्त्रीप्रत्ययेतदादिनियमस्सत्वात् ङ्याब्वन्तत्वाभावेनात्रदोषइत्यतआह अतएवे
पदि ति एतस्मिन्नर्थेयेनविधिरितिपरिभाषयाशब्दस्वरूपंविशेष्य मादायतदंतविधौततःप्र
त्ययग्रहणपरिभाषयोक्तेविशेष्यमादायपुनस्तदंतविधौटिड्ढाणञितिसूत्रेगौणेतो
न्द्राब्वतः ङ्याब्वन्तान्नादित्यर्थस्यावश्यकत्वेनात्रदोषः माल्येन्यादौतुव्यपदेशिवद्भा वे ५४

नोपसंहृतिरितिभावः अविद्यमानजातः अविद्ध इत्यादौ तद्धितलुकि स्त्रीप्रत्ययलक्षणेनावेत
त्वादेतिव्याप्तिवारणार्थं दीर्घग्रहणमित्यपिबोध्यम् अतिव्याप्तिरिति असम्भेईर्द्देवद
प्रा॰२. न्नैरित्यादावेमेतिबोध्यम् प्रत्याख्यानादिति दीर्घग्रहणेनोपस्थितत्वादाकारेकारोकारूप
२८ स्येवदीर्घस्यग्रहणमस्त्वित्यपिबोध्यम् हृगामयतीति नचाणेचडीतिह्रस्वस्यभाष्यप्रामा
ण्येनउदङ्कुपर्यायेणाज्ञनाक्लीतिसिद्धान्तात्कथमत्रणिजितिवाच्यंतद्भाष्यस्यतेषा
लुङि प्रयोगाभावकल्पनेनोपपत्तेःसर्वथातदभावकल्पनमप्रामाणिकमित्यभिमा
नात् ग्रहणाच्चेति मावन्नैनासिकोकारपाठोश्चेत्यपिबोध्यम् एवंचाष्टकग्रहणंचिंत
प्रयोजनम् वर्त्ततेगंगीःस्त्रात्उत्पादेरभियानेहः एवंमानंचिंत्यम् विभक्तावानंतर्यमि
ति एवंचविभक्तिसंयोगान्तेलोपस्यासिद्धत्वज्ञापनतेइतितात्पर्यं गोमानित्यादौलत्वभेदा

कुं०टी० ८२ मंगलरूपापालिकायाकुशकाशादिनिर्मिता उभयपार्श्वस्य स्तंभवृन्तादिषु
वद्धा मार्गपालीति प्रसिद्धा तद्वदभूदित्यर्थः अत्र वेशमपदे क्रीयारतेरपरि
पुष्टत्वाद्भावरूपत्वं वोध्यं क्वाकार्यमिति शुक्रकन्यां देवयानीं दृष्ट्वा ततो राज्ञो
ययातेर्वियप्रवृत्तिः अकार्यं ब्राह्मणकन्यासक्तिः प्रशस्तां धनस्य चंद्रस्य कु
लं क्षेमवंशः अयं वितर्कः तदुपमर्द्दनम्भूयोपीत्यौत्सुक्यं एवमग्रेपि श्रु
तं शास्त्रश्रवणमिति मतिः अहो कोपेपीतिस्मरणं अपगतकल्मषाः
कृतासुकृते धीर्येषां ते किंवदिष्यंतीति शंका स्वप्नेपीति दैन्यं हे चेतः स्वा
स्थ्यमुपैहीति धैर्यं कः खलु धन्यो युवा तल्लक्षणः अधरं धास्यति पास्यतीति
चिंता विप्रलंभो वियोग इति पर्यायौ यौ क्रांतेति इंद्रियाणां वर्गः समूहः मु राम
धुजिमध्ये निर्विकारनिर्वृत्तिं प्राप कथंभूते संक्रान्ताप्रियमुखप्रतिविंवे ८९

श्यामइत्यभिप्रायेणमयास्थैर्यमौनस्त्समालंबितमंगीकृतं यद्यपामइतिबहुब
चनैस्सखीसमानामभिप्रायं राघवंनयापि अयं खलुशठो मांकिमितिनालपति
मायतइतिकोपकृताश्रितः इत्यन्योन्यपरस्परं विलक्षत्वात् लब्दपरहितायाहृष्टि
स्तवचनेत्तरे सव्याजं निर्मितांतरव्याजसहितं तदिति राघमवनितीषामि
नेत्रमिकमिमि यतस्तवैवरूपेणसमः समस्त्रियोनलः पक्षिणाहंसेनपादे
नविलिख्यप्रदर्शितः दर्शितः राकेति हेवीरस्तणमात्रेणयुद्धयस्यानाद्रावी
योविरहक्लेशात्सदसहिष्णुलोलाद्दीदयितांप्रपतस्तथाक्रौंचसंग्रामा
डंबरमाकर्णयतश्चभवतः राकाकपोलस्थलीत्राकृष्णीघंपलकैः कुसु
मायुधस्यमदनस्यबुद्धिस्तुहस्तेमिववश्यकापुंखावलीशरपुंखपंक्ति
येत्रतथाभूतासूत् अन्याद्वितीयाजेतृजयश्रीलस्यमंगलपालिका